

Myšlení a jeho „východiska“

Užívání výrazu „východiska“ v souvislosti s myšlením je nejčastěji zatíženo povážlivě chybnými „představami“ či „předsudky“. Je totiž závažný rozdíl mezi tím, jak nějaké myšlení vydává samo počet ze svých východisek (např. tím, jak se odvolává na nezbytné předpoklady, na nějaké principy a zásady myšlení, na nějaké obecně přijaté poznatky a vědomosti apod.), a na druhé straně mezi tím, oč se skutečně opírá a z čeho i nevědomky „vychází“, takže to nejen může, ale dokonce musí být nejprve na základě pečlivého rozboru objeveno a odhaleno. Je totiž jedna základní věc, kterou si obvykle velmi nedostatečně uvědomujeme (a někdy vůbec neuvědomujeme), totiž že každá akce, každá aktivita vychází ze zdrojů, které nelze „objektivizovat“, tj. předmětně identifikovat, vymežit a vykázat nebo zdůvodnit. Musíme pouze vědět, že tomu tak je, uvědomovat si to a alespoň dodatečně přezkoumávat alespoň některé z těch zdrojů, dát jim „slovo“, tj. pokusit se je formulovat a ověřovat si jejich platnost (nebo neplatnost, a pak ony aktivity opravit a napravit). To platí pro každou aktivitu, a myšlenková aktivita je pouze jedním druhem takové činnosti; proti jiným má v uvedeném směru ovšem některé výhody a přednosti, totiž že je v jistém smyslu relativně průhlednější (a musíme zajisté připustit, že to může být pouze náš subjektivní dojem, vyvolaný tím, že nedokážeme bez takových předsudků, jako je kauzalita apod., přistupovat např. k dějům a projevům životním na nižších úrovních).

– Rád bych ještě připomenul, že nelze zaměňovat dvojí: když se v reflexi postupně dobíráme původně neuvědoměných předpokladů nějaké své uskutečněné myšlenky, dáváme tím opravdu jakoby „slovo“ těm předpokladům, které díky tomu „slovu“ (námi poskytnutému) jakoby vystupují zřetelněji „před“ nás, vyjevují se nám (a vysloveny se mohou vyjevovat i někomu jinému, a naopak můžeme my zase přispět k tomu, aby se vyjevily předpoklady nějaké myšlenky uskutečněné kýmisi jiným, druhým, který si je také sám zatím neuvědomoval); to je tedy jeden způsob reflexe, který – je-li veden správně – nemusí směřovat k redukcujícímu zpředmětnění. Vedle toho je tu ještě něco jiného, jiný způsob metodické reflexe (také v jistém směru a s jistým omezením oprávněné), kterou se pokoušíme proniknout do způsobu, jak „to“ funguje „biologicky“ (např. psychicky, psychofyzicky, neurologicky, na buněčné úrovni třeba při vnímání, atd.) – to pak je skutečná retrospekce či spíš pokus o ni, pokus dostat se s vědomím a tedy s jeho pomocí a zprostředkováním na úroveň předvědomé. Právě tento dvojí cíl či projekt nesmíme zaměňovat ani směšovat, protože v každém případě jde o něco odlišného.

(Písek, 080203-4.)